

11. Реан А.А. Психология и педагогика / А.А. Реан, Н.В. Бордовская, С.И. Розум. – СПб. : Питер, 2002. – 432 с.: ил. – (Учебник нового века).

12. Розвиток психологічної культури учнівської молоді в системі неперервної професійної освіти : навч.-метод. посіб. / за ред. В.В. Рибалки ; кол. авторів. – К. : ІПППО АПН України, 2005. – 298 с.

УДК 159.922

ВНУТРІШНІ ДІАЛОГИ ІДЕНТИЧНОСТІ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Риндер І.Д.

У статті розглядаються ключові властивості психологічного феномену ідентичності. Розкривається динаміка ідентичності з точки зору діалогічного підходу, а також методи діалогічного впливу на неї.

Ключові слова: ідентичність, динаміка ідентичності, внутрішній діалог, "я-позиції".

В статье рассматриваются ключевые свойства психологического феномена идентичности. Раскрывается динамика идентичности с точки зрения диалогического подхода, а также методы диалогического влияния на нее.

Ключевые слова: идентичность, динамика идентичности, внутренний диалог, "я-позиции".

In the article key points of psychological phenomenon of identity are viewed. Dialogical approach has been used to reveal identity dynamics as well as dialogical methods of influence on it.

Key words: identity, identity dynamics, internal dialogue, "I-positions"

Актуальність дослідження психології ідентичності можна розглянути в двох аспектах: з точки зору психодіагностики (прогнозування) та психологічної допомоги. Діагностика психічних властивостей людини дає можливість спрогнозувати те, як і яким чином буде поводитися людина в певних обставинах, виконувати ту чи іншу діяльність, але не менш важливою інформацією для прогнозування поведінки і дій людини є те, як вона себе сприймає, ким вона себе вважає, якими характеристиками наділяє свою особистість, якими цінностями і життєвими цілями, на її думку, вона керується і, загалом, як відповідає на питання "Хто я?". Трансформація особистості, на що спрямовують зусилля психотерапевти, консультанти, психо-тренери та ін., є прогрес-

сивною тоді, коли людина "власними очима" бачить себе і ті необхідні зміни, які підуть їй на користь.

На сьогодні вже існує багато напрацювань в сфері психології ідентичності, написано кілька ґрунтовних праць [1; 4; 5], проте наукові уявлення стосовно ідентичності залишаються досить неоднозначними, немає чіткого теоретичного розуміння цього феномену. З іншого боку, на нашу думку, перспективним підходом до ідентичності є діалогічний підхід, який активно розвивається. Його перспективність полягає в тому, що він розкриває динаміку ідентичності і забезпечує засобами впливу на неї. Знаючи закономірності цієї динаміки, фактори, які впливають на неї, можна передбачити зміни або впливати на перебіг змін, тим самим вирішуючи запити практичної психології.

У цьому дослідженні ми висуваємо перед собою завдання: а) спираючись на надбання психологічної науки, сформулювати теоретичну модель ідентичності як психологічного явища б) з подальшим розглядом сучасних досліджень діалогічної природи ідентичності та в) діалогічних методів впливу на динаміку (трансформацію) ідентичності.

Проаналізувавши надбання психологічної науки, можна висувати наступні твердження стосовно ідентичності:

1. Ідентичність є результатом свідомості, самосвідомості (і самопізнання). Завдяки свідомості і самосвідомості людина здатна відображати світ і себе в ньому. Людина в своїй сутності є істотою здатною до самоінтерпретації [9].

2. Знання про себе може бути різноманітним, але власне ідентичності стосується те знання, яке говорить безпосередньо про особистість людини, що є для неї надзвичайно важливим, що є її зобов'язаннями [9].

3. Існує багато термінів, що описують явище ідентичності, які часто протиставляються: особистісна ідентичність і групова ідентичність, позитивна ідентичність і негативна ідентичність, статеві і гендерні ідентичності [1]. Але всі ці ідентичності є проявом одного явища – ціннісно-смыслового самовизначення: або через власні психологічні та поведінкові якості, або через приналежність до певної групи, статі, нації (етнічна ідентичність), або через позитивний "я-образ", або через небажаний "я-образ".

4. Ідентичність формується не тільки на основі знання про себе, оскільки вагомий вклад в неї роблять знання про світ, про інших, а також знання про те, як ці інші сприймають, оцінюють, ставляться до нас. Відображення думок інших людей про нас самих соціолог Ч. Кулі описує поняттям "дзеркального я" [4; 64]. Ідентичність будується на основі імпліцитних та експліцитних знань про себе і про світ загалом.

5. Незважаючи на те, що ідентичність є певним знанням про себе, проявляється вона на чуттєвому рівні як почуття тотожності самому собі крізь простір (в тому числі і соціальний) і час, а також переживання визнання цієї тотожності іншими людьми. Тотожність крізь простір означає те, що людина, навіть змінюючи місце в просторі, залишається тією ж самою людиною. Просторова самототожність включає соціально-просторову самототожність – як переживання цілісності, незважаючи на виконання людиною різноманітних ролей і приналежності до різноманітних груп, в яких людина може поводитися по-різному. Часова самототожність полягає в розумінні себе як єдиного цілого, яке має минуле, теперішнє і рухається в майбутнє [1; 9-10].

6. Ідентичність людини трансформується упродовж усього життя (Еріксон виокремлює вісім стадій), що пояснюється адаптивною природою ідентичності. Оскільки, як правило, із соціально-біологічними змінами перед людиною висувуються нові вимоги адаптації, і відповідно ідентичність повинна реагувати на ці зміни [5; 100-152].

7. Сензитивним періодом формування ідентичності є юнацький вік. До цього часу ідентичність має зачаткові форми, а після – лише трансформується відповідно до проходження людиною етапів життєвого шляху [5; 141-145].

8. Незважаючи на те, що ми мислимо себе як єдину персону, наша ідентичність є поєднанням кількох "я". Точніше, існування ідентичності обумовлюється наявністю в нашому психічному (ментальному) просторі "я-елементів", як результату відображення себе та інших, світу загалом, між якими формуються зв'язки та коаліції. Таким чином, "я-позиції" ("я- елементи") можуть бути внутрішніми (я як фахівець, я як батько/мати, я як амбіційна людина) та зовнішніми (моя сестра, мій батько/мати, мої колеги, мій наставник, улюблений кіногерой) [6; 8; 10; 12; 13].

9. Між "я-елементами" ("я-позиціями") існують діалогічні зв'язки, внутрішній діалог, від якого залежить формування ідентичності [6; 8; 10; 12; 3].

10. Актуалізація ідентичності, або відповідь на питання: "Хто я?" – в усній чи письмовій формі (у вигляді наративу) залежить від контексту. Важливими параметрами контексту є, наприклад, люди, які слухають наратив ідентичності, яка ситуація передувала постановці запитання, а також те, як було сформульоване запитання. Актуалізація ідентичності супроводжується процесом, який називають "політикою ідентичності" [1; 34-35]. Він є маніпуляцією образом нашої персони в очах інших людей. Потреба в такій маніпуляції є очевидною, зважаючи на те, що ідентичність базується на тому, як інші сприймають і оцінюють нас.

Одним із ключових моментів, який впливає із сказаного вище, є те, що ідентичність трансформується як в онтогенезі, із проходженням відповідних етапів, так і в окремі моменти життя людини. Тобто зміна ідентичності (реорганізація ідентичності) може бути ситуативною або більш тривалою. Наприклад, переоцінка цінностей є рисою кризи "середини життя", що призводить до трансформації ідентичності, але ми розмірковуємо над нашими смислами і цінностями значно частіше. В одні моменти нашого життя ми на передній план висуваємо одні цінності, в інші – вони опиняються на задньому плані.

Динаміка (трансформація) ідентичності може стосуватися змін за змістом або змін за структурою, оскільки ідентичність має ієрархічну будову. Мінливість ідентичності не є необмеженою і в більшій мірі стосується структурних змін, коли змінюється важливість "я-позиції" в процесі самоінтерпретації [8].

Сучасні дослідження показують, що конструювання ідентичності рухається за певними мотиваційними принципами, названими "мотивами ідентичності". До них належать: 1) самооцінка – мотивація збереження і зміцнення позитивного сприйняття самого себе; 2) ефективність – мотивація пошуку почуттів компетентності і контролю; 3) безперервність – стосується потреби в суб'єктивному відчутті безперервності крізь час і ситуації; 4) відмінність – стосується пошуку відчуття відмінності від інших, на індивідуальному і соціальному рівнях; 5) приналежність – мотивація підтримувати і покращувати почуття близькості і прийняття іншими людьми; 6) осмисленість – мотивація пошуку мети власного життя. Іншим фактором динаміки ідентичності є внутрішні діалоги, які впливають на пріоритет в актуалізації "я-позицій". Ця закономірність має емпіричні доведення про те, що центральність "я-позиції", з погляду людини, залежить від діалогічного потенціалу цієї "я-позиції" (кількість, частота і сила діалогічних зв'язків з іншими "я-позиціями") [8].

Одним із типів внутрішнього діалогу є часовий діалог, суть якого полягає в зустрічі "я-позицій" із різних часових перспектив: "я в минулому", "я в майбутньому" і "я в теперішньому". Емпіричними дослідженнями [12] показано, що на реорганізацію ідентичності, а саме підвищення осмисленості життя, особливо впливає актуалізація "я-позиції": "я в старості".

Діалогічна динаміка і реорганізація ідентичності може відбуватися за рахунок появи нової "я-позиції", що, в свою чергу, дуже ймовірно, оскільки кожна життєва ситуація потенційно має можливість сформувати нові життєві смисли та знання про себе. Одним із способів виникнення нової "я-позиції" є об'єднання вже наявних "я-по-

зицій" в єдине ціле [6]. Актуалізації "я-позиції" впливає не тільки на реорганізацію ідентичності, але й на зміну особистості, що було показано на прикладі п'ятифакторного опитувальника [14]. Тобто від того, яка "я-позиція" домінує в свідомості суб'єкта в даний момент, залежить те, як він поводитиметься, які психологічні характеристики проявлятиме. Зміна особистісних характеристик залежить також від способу актуалізації тієї чи іншої "я-позиції". Наприклад, по-різному впливають такі методи актуалізації "я-позицій", як уявлення образу тієї людини, якої "я-позиція" стосується, та уявлення звернення до цієї людини (представленій певною "я-позицією"). Така відмінність має місце завдяки тому, що ці методи запускають різні "коди репрезентації": метод уявлення образу іншого активує процедурний код (і тому стосується імпліцитних знань), який є невербальним, тоді як метод уявного звернення до іншого актуалізує декларативний код (експліцитні знання), який є вербальним. Загалом ці методи належать до групи навмисних способів актуалізації "я-позицій" людини, на противагу природній актуалізації "я-позицій", викликаній, наприклад, соціальною ситуацією, в якій перебуває людина [13].

Бажану організацію ідентичності описують поняттям "мета-позиції" – як стану оптимальної інтеграції всіх наявних "я-позицій", зафіксованого в них життєвого досвіду, притаманних суб'єкту смислів і цінностей. Формування "мета-позиції" відбувається за допомогою тренінгів, психотерапії та інших форм самовідображення в щоденному житті [6].

Психотерапевтична функція внутрішнього діалогу розглядалася багатьма дослідниками із різноманітних перспектив та уявлень. Внутрішні діалоги використовуються як звичайна терапевтична техніка в гештальт- та когнітивній терапії. Вони також є важливими в екзистенційному підході. Діалогічні здібності і функції "я" використовуються в діалогічній терапії, мета якої, по-перше, в наданні слова різним "я-позиціям", які не знають або ігнорують один одного, по-друге, в створенні взаємного обміну і комунікації між різними частинами, в результаті чого голоси, які репрезентують різні "я-позиції", можуть обмінюватися інформацією і кооперувати, шукаючи шлях до спільних смислів та цінностей. Внутрішній діалог є латентним потенціалом людини для розвитку власної мудрості [12].

Авторами діалогічного підходу для психотерапевтичної та дослідницької практики було розроблено метод позиціонування (self-confrontation method) [11]. Цей метод включає три загальні фази: 1) актуалізація важливих моментів минулого, теперішнього і майбутнього, 2) їх афективне оцінювання та 3) інтеграція результатів оцінювання.

На початковій стадії консультант зачитує клієнту запитання, які стосуються важливих моментів життя останнього. Клієнт, у свою чергу, формулює відповідні наративи, добираючи оптимальні слова у співпраці із консультантом.

Запитання сформульовані наступним чином: 1) Чи було в Вашому минулому щось надзвичайно важливе, що продовжує сильно впливати на Вас? 2) Чи була в Вашому житті людина, обставина чи ситуація, яка сильно вплинула на Ваше життя і суттєво впливає на Ваше теперішнє існування? 3) Чи є в вашому теперішньому житті щось, що є значущим для Вас чи суттєво впливає на Вас? 4) Чи є в Вашому теперішньому житті якась людина чи обставина, яка значно впливає на Вас? 5) Чи передбачаєте Ви щось, що буде важливим для Вас чи матиме суттєвий вплив на Вас? 6) Чи відчуваєте Ви, що певна людина чи обставина буде мати суттєвий вплив на Ваше майбутнє життя? 7) Чи є у Вас якась мета, яка, ви очікуєте, буде відігравати важливу роль у Вашому житті?

Ці запитання стосуються минулого, теперішнього та майбутнього і спрямовані на допомогу клієнтові в процесі самодослідження. На наступній стадії клієнту пропонують оцінити сформульовані наративи щодо списку емоцій. Усі емоції діляться на чотири категорії: позитивні афекти (радість, щастя, задоволення, внутрішній спокій), негативні афекти (стурбованість, нещастя, зневірення, розчарування), самовдосконалення (самооцінка, сила, самовпевненість, гордість), єднання з іншими (піклування, любов, ніжність, інтимність). Клієнт використовує при оцінюванні 5-ти бальну шкалу (0 = зовсім ні, 5 = дуже сильно), тим самим відмічаючи міру зв'язку переживань, репрезентованих переліком емоцій, відносно сформульованих наративів. У результаті дослідження дозволяє отримати наступні показники: 1) сумарні значення по кожній групі емоцій; 2) показник задоволеності життям, який отримується шляхом зіставлення значень групи позитивних і групи негативних емоцій; 3) показник орієнтації на інших чи на самовдосконалення як результат зіставлення значень по відповідних групах емоцій; 4) індекс загального самопочуття – досліджуваному пропонують, використовуючи 5-ти бальну шкалу і список емоцій, дати відповідь на запитання "Як в загальному Ви почуваетесь останнім часом?"; 5) індекс ідеального (бажаного) самопочуття – досліджуваному пропонують, використовуючи 5-ти бальну шкалу і список емоцій, дати відповідь на запитання "Як Ви б хотіли почуватися?". На останній стадії результати підсумовуються у вигляді матриці, яка включає всі необхідні показники, що представляються досліджуваному. Далі у співпраці консультанта і клієнта результати обговорюються. Загалом результати дослідження забезпечують клієнта і консультанта: а) засобами оцінювання змін

протягом певного часу через багаторазове проведення; б) розкриття домінування тих чи інших мотивів (самовдосконалення, єднання з іншими, позитивні чи негативні емоції); в) інформацією про домінування емоції крізь час: минулий, теперішній і майбутній.

Модифікацією цього методу є дослідження "я" з позиції зовнішніх та внутрішніх "я-позицій", яке розкриває діалогічні конфлікти і взаємостосунки. Існує навіть модифікація методу позиціонування для дітей від семи до дванадцяти років [10].

Ще одним методом роботи з внутрішніми діалогами ідентичності є актуалізація часових діалогів. При цьому клієнта просять вибрати важливий момент в минулому житті (пов'язаний з формуванням ідентичності), постаратися повернутися до нього, пригадати всі необхідні деталі (наприклад, емоційний клімат, соціально-психологічний контекст) і сформулювати із цієї минулої "я-позиції" повідомлення чи виразити щось важливе, адресуючи до теперішньої "я-позиції". Потім клієнт намагається дати відповідь цьому голосу з минулого, використовуючи звичайну теперішню "я-позицію". Те ж саме відбувається при актуалізації часових діалогів з майбутнім: клієнта просять вибрати особливо важливий момент в його уявному чи очікуваному майбутньому (наприклад, перша робота, одруження, середина життя), спробувати уявити життєві обставини з всіма необхідними деталями і сформулювати з цієї майбутньої "я-позиції" повідомлення чи виразити щось важливе, адресуючи до його теперішнього актуального "я". Потім дати відповідь цьому голосу з майбутнього. Для актуалізації часових діалогів можна використовувати стільці, наприклад, досліджуваний сідає на перший стілець, який символізує минуле, і формулює повідомлення, адресуючи його теперішньому "я", потім сідає на інший стілець, який символізує майбутнє, і теж формулює важливе повідомлення теперішній "я-позиції", потім сідає на стілець, розміщений між двома іншими, який символізує теперішнє, і дає відповідь голосам з минулого і майбутнього. Процедура може повторюватися в кілька раундів [12].

Для актуалізації часових діалогів можна використовувати також метод формулювання наративів (переважно письмових). Клієнту дають наступну інструкцію: "Постарайтеся уявити, що Ви старі, доживаєте останні роки свого життя, Ви прожили багато років і набули багато життєвого досвіду. Коли Ви будете готові, розбірливо і зрозуміло опишіть історію Вашого цілого життя" або "Уявіть, що Ви молода людина, і у Вас все життя попереду, яке Ви можете собі представити, потім, коли будете готові, напишіть зрозумілу історію вашого майбутнього життя". Незважаючи на те, що актуалізація часових діалогів в тій чи іншій мірі впливає на трансформацію ідентичності, важливим фактором набли-

ження до "мета-позиції" є здібність людини до інтеграції голосів і смислів, які вони доносять, що підтверджується емпіричними дослідженнями [12].

На нашу думку, для трансформації ідентичності, формування нових смислів і цінностей (досягнення мета-позиції) в певних ситуаціях може бути корисним створення чи актуалізація "я-позицій" і розгортання діалогу між ними, які стосуються різних перспектив: "я як представник людського виду" ("я суб'єкт життя людства загалом"), "я як представник мого роду" ("я суб'єкт життя мого роду") і "я як суб'єкт мого власного життя". Ці різні "я-позиції" рухаються різними мотивами та інтересами. Можна сказати, що цей метод спрямований на зміщення "точки" егоїзму: суб'єкт рухається між егоїзмом людини як істоти, родинним егоїзмом та егоїзмом власного індивідуального життя.

Не менш важливою є актуалізація внутрішніх діалогів із "значущими іншими". Існує принципова ізоморфність, структурна тотожність зовнішнього діалогу між матір'ю та дитиною на ранніх стадіях онтогенезу та внутрішнього діалогу в структурі самосвідомості ("народженого" ним), який в згорнутому вигляді має структуру зовнішнього діалогу. Тобто культурно-історичний розвиток свідомості передбачає інтеріоризацію первинних зразків батьківських відносин та їх існування у вигляді базових патернів внутрішнього діалогу, при чому материнський діалог є в певному сенсі первинним та визначальним. Якщо розвинені, зрілі форми самосвідомості (що близьке до явища "мета-позиції") характеризуються значною згорнутістю ранніх форм соціального діалогу, їх убудованістю в складно організовану та ієрархічну архітектуру більш пізніх діалогічних нашарувань, крізь яку первинний "материнський діалог" ледве помітний, то при дефіцитарній, дифузній організації ідентичності початково-первинні діалогічні відносини домінують і, в певному сенсі, відтісняють всі інші. Робота із незрілими формами внутрішньої діалогічної активності у процесі психотерапії передбачає кілька етапів.

Спочатку у клієнта актуалізується внутрішній діалог із матір'ю (чи будь-яким "значущим іншим"), відбувається перенос, в результаті чого пацієнт звертається до психотерапевта як до матері. Психотерапевт, в свою чергу, навмисно і свідомо вбудовується в специфічний внутрішній діалог, він сприяє його розгортанню і поглибленню, дозволяє пацієнту робити себе мішенню його проєктивних ідентифікацій, а потім з середини методом мінімальних змін розгойдати ригідну структуру внутрішнього діалогу. Психотерапевт використовує метод контрпереносу почуттів, який на початкових етапах сприяє більш глибокому та інтенсивному розгортанню внутрішнього материнського діалогу. Маркером етапів психотерапевтичного процесу є розгортання внутрі-

шнього діалогу пацієнта, а саме, трансформація його зовнішньо-монологічних утворень: скарг, симптомів, висловлювань про себе і своє життя, в діалогічні відносини та соціальні контексти, в яких вони виникли і структуру яких несуть в собі. Цей процес супроводжується диференціацією до цього "злитих" голосів "я-позицій" значущих інших, їх розведення в просторі і часі (я тут і тепер, там і тоді, я – вони) [3].

Важливим фактором успішності діалогічної психотерапії є діалогічна інтенція клієнта. Діалогічна інтенція клієнта – це його загальний, сумарний вектор його волі в ситуації консультування, більша чи менша серйозність в намірі вирішувати свої проблеми і обговорювати їх в певній конкретній ситуації, з конкретним консультантом. Часто перед психотерапевтом (консультантом) постає завдання у формуванні діалогічної інтенції клієнта. Виділяють дві умови успішного формування діалогічної інтенції клієнта. По-перше, це міра, в якій консультант відчуває незавершеність та внутрішню невизначеність – його рішучість чи нерішучість в певний момент консультування (динаміку діалогічної інтенції), а по-друге, це принцип мовчання (за Фрейдом) або принцип емпатійного слухання, або принцип дефіциту реакцій психотерапевта (в роджеріанській психотерапії), який полягає у створенні вільного простору в стосунках "консультант – клієнт", що спонукає останнього до саморозкриття і самовизначення; клієнт опиняється ніби перед вибором: виразити себе в бесіді чи утриматися, сказати щось важливе про себе чи ні [2].

Таким чином, ідентичність – це результат ціннісно-сміслового самовизначення та самоінтерпретації людиною самої себе, які тривають протягом всього її життя, особливо інтенсивно в юнацькому віці; які залежать від контексту, експліцитних та імпліцитних знань про світ загалом, від того, як інші люди сприймають її, та проявляється на чуттєвому рівні як просторово-часова самототожність. Досвід самоінтерпретації не є монолітним, тому ідентичність складається з "я-позицій" (елементів ідентичності), між якими встановлюються діалогічні зв'язки. Бажаною організацією ідентичності є "мета-позиція", яка досягається через динаміку ідентичності. Динаміка ідентичності залежить від мотивів ідентичності, діалогічної інтенції "я-позицій", актуалізації або створення нової "я-позиції", чи об'єднання старих, а також від методу актуалізації. Впливати на діалогічну динаміку ідентичності можна за допомогою таких методів, як: позиціонування, який полягає в дослідженні власної ідентичності; актуалізації часових внутрішніх діалогів; формулювання наративів ідентичності із різних часових перспектив; формулювання наративів (або актуалізація діалогу між відповідними "я-позиціями") з перспектив – "я представник людства", "я представник мого

роду", "я суб'єкт мого власного життя"; актуалізації діалогу із значущими іншими за допомогою переносу і конт-переносу в процесі психотерапії; актуалізації діалогічної інтенції клієнта за допомогою принципу мовчання та уважності психотерапевта до її динаміки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гнатенко П.И. Идентичность: философский и психологический анализ / П.И. Гнатенко, В.Н. Павленко. – К. : Арт-Пресс, 1999. – 466 с.
2. Копьев А.Ф. Психологическое консультирование: опыт диалогической интерпретации / А.Ф. Копьев // Вопросы психологии. – 1990. – № 3. – С. 17-25.
3. Соколова Е.Т. К обоснованию метода диалогического анализа за случая / Е.Т. Соколова, Н.С. Бурлакова // Вопросы психологии. – 1997. – № 2. – С. 61-76.
4. Шнейдер Л.Б. Профессиональная идентичность : монография / Л.Б. Шнейдер. – М. : МОСУ, 2001. – 272 с.
5. Эриксон Э.Г. Идентичность: юность и кризисы ; пер. с англ. / [общ. ред. и предисл. Толстых А.В.] / Э.Г. Эриксон. – М. : Прогресс, 1996. – 344 с.
6. Andrade dos Santos, M., Gauer, G., Gomes, W.B. Dialogical valence: A novel measure for dialogical self and its implications for psychotherapy // International Journal for Dialogical Science. – 2010. – V. 4, № 2. – P. 105-117.
7. Bamberg, M. Who am I? Narration and its contribution to self and identity [Электронный ресурс] // Theory and Psychology. – 2011. – №21(1). – Режим доступа к журналу: <http://tap.sagepub.com/content/21/1/3>.
8. Batory, A.M. Dialogicality and the Construction of Identity // International Journal for Dialogical Science. – 2010. – V. 4, № 1. – P. 45 – 66.
9. Brinkmann, S. Identity as Self-Interpretation [Электронный ресурс] // Theory and Psychology. – 2008. – № 18. – Режим доступа к журналу: <http://tap.sagepub.com/content/18/3/404>.
10. Frida van Doorn E.C., van Nijnatten C.H.C.J. How about you? Building blocks for a dialogical self therapy for children // International Journal for Dialogical Science. – 2012. – V. 6, № 1. – P. 15-29.
11. Lyddon, W.J., Yowell, D.R., Hermans, H. J. M. The self-confrontation method: Theory, research, and practical utility // Counselling Psychology Quarterly. – 2007. – V. 1, № 19. – P. 27-43.
12. Oles, P., Brigola, E., Sibinska, M. Temporal dialogues and their influence on affective states and the meaning of life // International Journal for Dialogical Science. – 2010. – V. 4, № 1. – P. 2 -43.

13. Szymczyk, B. Positioning and personality traits in the five factor model // International Journal for Dialogical Science. – 2010. – V. 4, № 2. – P. 35-59.

УДК 159.922.

СУЧАСНІ НАУКОВІ УЯВЛЕННЯ ЩОДО ОСОБИСТІСНИХ ЧИННИКІВ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ

Сабліна Н.В.

В статті представлений теоретичний аналіз системи личностних факторів адаптації студентів-первокурсників к обучению в высшем учебном заведении. Как наиболее существенные теоретико-методологические основы исследования личностных факторов адаптации к обучению студентов медицинского колледжа, были рассмотрены вопросы, связанные с системными предпосылками влияния личностных факторов на адаптацию студентов-первокурсников к обучению. Именно с определением личностной адаптивной нормы к обучению связана дифференциация индивидуальных психологических свойств личности подростка. Соответственно, дифференциация может быть прогнозируема и определена с учетом типологических групп, а также зависима от индивидуального биологического времени.

Ключевые слова: адаптация к обучению, личностные факторы, личностная адаптивная норма, дифференциация индивидуальных психологических свойств личности.

The article presented theoretical analysis of adaptive personal factors of the first-year students studying at the graduate school. The subject matter of the study is the system of personal factors predetermining the first-year students' adaptation to study. By defining personal adaptive norm to studying one can differentiate individual personal properties of adolescents. The differentiation also depends on individual biological time.

Keywords: adaptation to training, personal factors, personal adaptive rate, differentiation of individual psychological characteristics of personality.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Сучасне суспільство в умовах безперервного розвитку всіх його сфер (соціальної, економічної, політичної) висуває все більші вимоги до якості підготовки спеціалістів з вищою освітою для всіх галузей соціальної практики, в тому числі і до підготовки дипломованих медиків. Сьогодні основною метою вищої освіти є не лише якісна підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності, але й створення оптимальних умов для розкриття і реалізації можливостей, здібностей і потреб кожної людини.